

## Begrippenlijst de ziekte van Sjögren

Begriff	Omschrijving
<b>Abatacept</b>	Een zogenaamde biological, een middel dat het afweersysteem reguleert. Wordt al meerdere jaren gebruikt voor de behandeling van reumatoïde artritis en bij een vorm van jeugdreuma. Het expertisecentrum doet onderzoek naar het effect van abatacept bij Sjögren-patiënten.
<b>Acuut</b>	Plotseling beginnend en vaak heftig van aard.
<b>Afweersysteem</b>	Een geheel van cellen en weefsels in het lichaam die het lichaam beschermen tegen binnengedrongen virussen, bacteriën en lichaamsvreemde stoffen. Zie ook: immuunsysteem.
<b>ANA (antinucleaire antistoffen)</b>	Antistoffen tegen de kern van cellen die kunnen wijzen op een auto-immuunziekte. Vaak aanwezig in het bloed van mensen met een reumatische aandoening.
<b>Anamnese</b>	De ziektegeschiedenis: wat de patiënt zelf kan vertellen over zijn of haar klachten.
<b>Antibiotica</b>	Medicijn tegen bacteriën.
<b>Anti-CCP</b>	Antistof die in het bloed van mensen met reumatoïde artritis aanwezig kan zijn.
<b>Anti-dsDNA</b>	Antistof die in het bloed van mensen met SLE aanwezig kan zijn.
<b>Anti-SSA (Ro)</b>	Specifieke antistof die vaak bij de ziekte van Sjögren voorkomt.
<b>Anti-SSB (La)</b>	Specifieke antistof die vaak bij de ziekte van Sjögren voorkomt.
<b>Antistof</b>	Een eiwit dat een belangrijke rol speelt in de afweer tegen ziekteverwekkers en sommige soorten gifstoffen.
<b>Artralgie</b>	Pijnlijke gewrichten zonder tekenen van ontsteking zoals zwelling, roodheid, warmte en bewegingsbeperking.
<b>Artritis</b>	Gewrichtsontsteking: ontsteking van het gewrichtskapsel met zwelling en bewegingsbeperking.
<b>Auto-immuunreactie</b>	Een fout van het afweersysteem waarbij het lichaam zichzelf aanvalt in plaats van alleen ziekteverwekkers.
<b>Auto-immuunziekte</b>	Ziekte waarbij het immuunsysteem lichaamseigen cellen en stoffen als lichaamsvreemd aanziet. Het lichaam gaat dan antistoffen tegen de eigen weefsels vormen.
<b>Bacterie</b>	Eencellig organisme. Sommige bacteriën kunnen ziekten veroorzaken, zoals staphylococci, streptococci en mycobacterium tuberculosis (TBC).
<b>Biologicals</b>	Medicamenten gemaakt van natuurlijke eiwitten die het afweersysteem remmen. Abatacept en Rituximab zijn biologicals die worden getest als behandeling voor Sjögren, maar nog niet geregistreerd zijn.
<b>Biopsie / biopt</b>	Een klein stukje weefsel dat uit het lichaam wordt weggenomen voor onderzoek.
<b>Bronchiëctasie</b>	Blijvende verwijdingen van delen van de luchtwegen (bronchiën) door beschadiging van de bronchuswand.

Begrip	Omschrijving
<b>BSE (bezinkingssnelheid)</b>	Bezinkingssnelheid van de rode bloedlichaampjes. Bij mensen met een ontsteking zakken de rode bloedcellen sneller dan bij gezonde mensen.
<b>BUT-test (break-up-time-test)</b>	Een test om de kwaliteit van het traanvocht te bepalen.
<b>Chronisch</b>	Houdt langdurig aan.
<b>Corticosteroid</b>	Medicijn afgeleid van het hormoon cortisol uit de bijnierschors. Wordt ook wel corticoïd of prednison genoemd.
<b>Cryoglobulines</b>	Abnormale eiwitten die door bepaalde witte bloedcellen (B-lymfocyten) worden aangemaakt. Ze kunnen onder invloed van kou in het bloed samenklonteren en klachten veroorzaken.
<b>Cyclofosfamide</b>	Een sterk immuunsuppressief medicament dat de celgroei remt. Wordt ingezet bij kanker en kan ook afweercellen reguleren.
<b>Cyclosporine-oogdruppels</b>	Speciale oogdruppels die oogontstekingen remmen, toegepast bij droge ogen.
<b>Cytokinen</b>	Moleculen die effect hebben op de interactie tussen cellen door het activeren van bepaalde receptoren.
<b>Dysautonomie</b>	Een verstoring van het autonome zenuwstelsel, wat kan leiden tot problemen met hartslag, bloeddruk en spijsvertering.
<b>Dyspareunie</b>	Pijn tijdens het vrijen, vaak veroorzaakt door vaginale droogheid.
<b>Echografie</b>	Onderzoeksmethode waarbij weefsels en organen in beeld worden gebracht met behulp van ultrageluidsgolven.
<b>Epitheelschade</b>	Beschadiging van de cellaag die de ogen, mond of andere organen bekleedt.
<b>Ervaringsdeskundigen</b>	Mensen die door persoonlijke ervaring veel weten over een bepaald onderwerp, zoals een ziekte. Ze delen hun kennis en inzichten om anderen te helpen.
<b>Esofagitis</b>	Ontsteking van de slokdarm, soms veroorzaakt door een tekort aan speeksel.
<b>Expertisecentrum</b>	Een ziekenhuis met veel kennis over een bepaalde aandoening, waar specialisten van verschillende disciplines nauw samenwerken voor vroegtijdige herkenning en behandeling.
<b>Extraglandulaire manifestaties</b>	Klachten bij Sjögren-patiënten die niet voortkomen uit beschadiging van de klieren, maar uit andere weefsels zoals gewrichten, huid, longen en nieren.
<b>Fatigue</b>	Ernstige vermoeidheid die niet weggaat door rust. Je voelt je heel moe, ook als je genoeg hebt geslapen.
<b>Fenomeen van Raynaud</b>	Aandoening waarbij vingers of tenen bij kou of stress extreem wit worden door samentrekken van de bloedvaatjes, daarna paarsblauw en vervolgens rood. De vingers of tenen kunnen verdoofd aanvoelen, pijn doen en tintelen bij het herstellen.
<b>Fibromyalgie</b>	Een aandoening met chronische pijn en vermoeidheid, die soms samen voorkomt met de ziekte van Sjögren.
<b>Fluoresceïne</b>	Kleurstof die wordt gebruikt om vast te stellen of het slijmvlies in het oog beschadigd is.

Begrijp	Omschrijving
<b>Focusscore</b>	Het aantal witte bloedcellen in speekselklierweefsel na een biopt. Een focusscore >1 kan de diagnose ziekte van Sjögren bevestigen.
<b>Gewrichtsontsteking</b>	Ontsteking van de binnenbekleding van het gewrichtskapsel.
<b>Glaucoom</b>	Oogziekte waarbij de oogdruk te hoog wordt en de oogzenuw beschadigd raakt.
<b>Hematologisch</b>	Betrekking hebbend op het bloed en de bloedcellen.
<b>Hepatitis</b>	Ontsteking van de lever.
<b>Hydroxychloroquine (Plaquenil)</b>	Een medicijn dat ontstekingen remt en bepaalde bacteriën en parasieten doodt.
<b>Hyperreactiviteit</b>	Overdreven sterke reactie van het immuunsysteem.
<b>Hypoesthesie</b>	Verminderde gevoeligheid voor prikkels, zoals aanraking of pijn.
<b>Hyposialie</b>	Onvoldoende speekselproductie.
<b>Immuunsysteem</b>	Het systeem in het lichaam dat beschermt tegen ziekmakers zoals virussen en bacteriën. Het herkent en bestrijdt ziekteverwekkers en andere schadelijke stoffen. Zie ook: afweersysteem.
<b>Immunoglobuline</b>	Eiwitten die door afweercellen worden geproduceerd om lichaamsvreemde stoffen op te ruimen en infecties te bestrijden. Er bestaan vijf typen: IgA, IgD, IgE, IgG en IgM.
<b>Immunosuppressiva</b>	Medicijnen die het afweersysteem onderdrukken.
<b>Infectie</b>	Besmetting door ziekteverwekkers die het lichaam binnendringen en zich vermenigvuldigen, zoals bacteriën en virussen.
<b>Inflammatie</b>	Ontsteking als reactie van het lichaam op beschadiging of ziekte.
<b>Informed consent</b>	De weloverwogen, vrijwillig verkregen toestemming van een persoon voor deelname aan een studie of behandeling.
<b>Interactieve spreekkamerkaart</b>	Een digitale tool die patiënten helpt zich voor te bereiden op gesprekken met hun arts of zorgverlener.
<b>Interstitiële longziekte</b>	Een groep longaandoeningen waarbij het longweefsel ontstoken en stijf wordt.
<b>Kaakchirurg</b>	Een chirurg gespecialiseerd in operaties van de kaakbeenderen en omliggende weefsels.
<b>Keratoconjunctivitis</b>	Ontsteking van het oogbindvlies en het hoornvlies.
<b>Keratoconjunctivitis sicca</b>	Uitdroging van het oog door verminderde traanproductie of onjuiste samenstelling van traancomponenten, waardoor ontsteking van het hoorn- en bindvlies kan ontstaan.
<b>Keratopathie</b>	Aandoening van het hoornvlies van het oog.
<b>Kunstspeeksel</b>	Kunstmatig speeksel om de mond vochtig te houden.
<b>Kunsttranen</b>	Kunstmatige vloeistof om de ogen vochtig te houden.
<b>Lacrimaal</b>	Betrekking hebbend op de traanproductie of traanklieren.
<b>Lipbiopt</b>	Een klein stukje weefsel dat uit de binnenkant van de lip wordt weggenomen voor onderzoek, onder andere om de diagnose ziekte van Sjögren te bevestigen.
<b>Lissamine groen</b>	Kleurstof die wordt gebruikt om vast te stellen of het slijmvlies in het oog beschadigd is.

Begriif	Omschrijving
<b>Lymfocyt</b>	Een type witte bloedcel dat betrokken is bij het afweersysteem.
<b>Lymfocytair infiltraat</b>	Ophoping van lymfocyten in weefsels, wat vaak voorkomt bij auto-immuunziekten.
<b>Lymfoom</b>	Een vorm van kanker van de lymfeklieren, die vaker voorkomt bij Sjögren-patiënten dan bij mensen zonder Sjögren.
<b>MALT-lymfoom</b>	Een langzaam groeiende tumor van het lymfatische systeem (MALT). Zeldzame vorm van non-Hodgkin-lymfoom, die zich meestal ontwikkelt in de grote oorspeekselklier, maar ook in lymfeklieren, longen, maag of beenmerg kan voorkomen.
<b>Meibomklieren</b>	Klieren in de oogleden die helpen bij de samenstelling van de traanfilm.
<b>Microangiopathie</b>	Aandoening waarbij kleine bloedvaatjes beschadigd raken.
<b>MKA-chirurg</b>	Mond-kaak-aangezichts chirurg, gespecialiseerd in operaties van de beenderen van het aangezicht en omliggende structuren zoals de huid, slijmvliezen en gezwellen in de mondholte.
<b>Mononucleair infiltraat</b>	Ophoping van bepaalde witte bloedcellen in weefsels.
<b>Mucositis</b>	Ontsteking van slijmvliezen, bijvoorbeeld in de mond.
<b>Nefritis</b>	Ontsteking van de nieren.
<b>Neuropathie</b>	Het niet goed functioneren van een of meerdere zenuwen.
<b>Non-Hodgkin-lymfoom</b>	Kwaadaardige ziekte van de lymfeklieren.
<b>Non-Sjögren sicca</b>	Droogheidsklachten van ogen of mond zonder de auto-immuunkenmerken die kenmerkend zijn voor de ziekte van Sjögren.
<b>NSAID</b>	Non Steroidal Anti-Inflammatory Drug. Medicijnen die de verschijnselen van een ontsteking verlichten en pijn en stijfheid verminderen. Voorbeelden zijn ibuprofen, naproxen en diclofenac.
<b>Onderkaakspeekselklier (glandula submandibularis)</b>	Een speekselklier die zich aan beide zijden net onder de kaakrand bevindt.
<b>Ondertongspeekselklier (glandula sublingualis)</b>	Een speekselklier die zich onder de tong bevindt.
<b>Oogarts</b>	Arts gespecialiseerd in de ogen.
<b>Oorspeekselklier (glandula parotis)</b>	Een speekselklier die zich aan beide zijden vlak naast het oor bevindt.
<b>OSS (ocular staining score)</b>	Een score die de mate van beschadiging in het oog aangeeft. In een test met fluoresceïne en lissamine groen wordt gekeken naar veranderingen in het hoornvlies.
<b>Osteoporose</b>	Botontkalking, soms verergerd door langdurig gebruik van medicatie tegen auto-immuunziekten.
<b>Parotisklier</b>	Grote speekselklier bij het oor en de kaak, die bij de ziekte van Sjögren ontstoken kan raken. Zie ook: oorspeekselklier.
<b>Parotitis</b>	Ontsteking van de oorspeekselklier.
<b>Parodontitis</b>	Ontsteking van het tandvlees en het kaakbot, die kan verergeren door een droge mond.

Begriff	Omschrijving
<b>Petechiën</b>	Niet-wegdrukbare rode of paarse puntbloedingen, veroorzaakt door een kleine oppervlakkige bloeditstorting.
<b>Pilocarpine</b>	Medicatie in tabletvorm die speekselklieren en traanklieren stimuleert.
<b>Placebo</b>	Een medicijn zonder werkzame bestanddelen. Het geneest zelf niets, maar kan een psychisch positief effect geven door het vertrouwen in een behandeling.
<b>Polymyositis</b>	Ontsteking van de spieren, wat spierzwakte veroorzaakt.
<b>Prednison</b>	Een synthetische stof met de werking van een corticosteroïd, gebruikt om ontstekingen af te remmen.
<b>Punctate keratitis</b>	Kleine beschadigingen op het hoornvlies, veroorzaakt door droge ogen.
<b>Purpura</b>	Niet-wegdrukbare rode of paarse bloedingen door oppervlakkige bloeditstortingen. Groter dan petechiën.
<b>Raynaud-fenomeen</b>	Zie: Fenomeen van Raynaud.
<b>Reumafactor</b>	Een afweerstof in het bloed die vaak voorkomt bij mensen met chronische ontstekingsreuma, maar ook bij circa 5% van gezonde mensen.
<b>Reumatische aandoening</b>	Een groot aantal ziekten met klachten en afwijkingen van het bewegingsapparaat, waarbij ook inwendige organen betrokken kunnen raken.
<b>Reumatoïde artritis</b>	Een langdurige ontsteking van meerdere gewrichten met pijn, stijfheid en zwelling. Alle gewrichten kunnen aangetast worden.
<b>Reumatoloog</b>	Medisch specialist met kennis van reumatische ziekten en bij uitstek toegerust voor de behandeling van gewrichtsontstekingen en bijbehorende orgaanproblemen.
<b>Retinopathie</b>	Schade aan het netvlies, wat zichtproblemen kan veroorzaken.
<b>Rituximab</b>	Een biological die het afweersysteem remt. Wordt gebruikt bij ernstige actieve reumatoïde artritis en wordt onderzocht als behandeling voor Sjögren-patiënten.
<b>Schirmertest</b>	Test om vast te stellen hoeveel traanvocht het oog produceert.
<b>Serologisch onderzoek</b>	Bloedonderzoek waarbij wordt gemeten of er bepaalde antistoffen in het bloed aanwezig zijn.
<b>Sialoadenitis</b>	Ontsteking van de speekselklier.
<b>Sialochemie</b>	Bepaling van de samenstelling van opgevangen speeksel.
<b>Sialografie</b>	Een beeldvormend onderzoek van de speekselklieren.
<b>Sialogram</b>	Röntgenfoto van de speekselklieren met behulp van contrastvloeistof.
<b>Sialometrie</b>	Test om vast te stellen hoeveel speeksel de speekselklieren produceren.
<b>Sicca</b>	Droog. Verwijst naar droogheidsklachten van ogen, mond of andere slijmvliezen.
<b>Sicca-syndroom</b>	Een combinatie van droogheidsklachten van de slijmvliezen, vooral van ogen, mond en huid. Kan voorkomen als onderdeel van de ziekte van Sjögren, als op zichzelf staand syndroom, of als bijwerking van medicatie.

Begriif	Omschrijving
<b>Sjögren-overlap syndroom</b>	Wanneer de ziekte van Sjögren voorkomt samen met een andere auto-immuunziekte.
<b>Slaapapneu</b>	Een aandoening waarbij de ademhaling tijdens het slapen tijdelijk stopt, wat leidt tot slechte slaap en vermoeidheid overdag.
<b>SLE (Systemische Lupus Erythematoses)</b>	Een reumatische aandoening waarbij het bindweefsel ontsteekt en schade aan de huid, gewrichten en inwendige organen veroorzaakt.
<b>Speekselklierzwellig</b>	Opzwellen van de klieren die speeksel aanmaken.
<b>Spijverteringskanaal</b>	De organen die samen zorgen voor de verwerking van eten en drinken: mond, slokdarm, maag en darmen.
<b>Splenomegalie</b>	Vergrote milt, wat soms bij de ziekte van Sjögren kan optreden.
<b>Symptoom</b>	Een verschijnsel of kenmerk dat bij een ziekte of aandoening kan horen, zoals pijn, vermoeidheid, droge ogen of gewrichtspijn.
<b>Systemisch</b>	Het hele lichaam betreffende.
<b>Systemische auto-immuunziekte</b>	Auto-immuunziekte die het hele lichaam kan treffen, met ontstekingen en schade aan verschillende organen en weefsels als gevolg.
<b>T-cellen</b>	Een type witte bloedcellen met een belangrijke rol in het afweersysteem.
<b>TNF-alfa-remmer</b>	Een biological die de werking van het ontstekingsbevorderende eiwit TNF-alfa remt.
<b>Tracheïtis</b>	Ontsteking van de luchtpijp, soms veroorzaakt door droge slijmvliezen.
<b>Uveïtis</b>	Ontsteking van de iris, het vaatvlies en/of het netvlies in het oog.
<b>Vaginale atrofie</b>	Verdunning van de vaginale wand, vaak door een gebrek aan vocht en oestrogeen.
<b>Vasculitis</b>	Ontsteking van de wanden van bloedvaten.
<b>Virus</b>	Zeer kleine ziekteverwekker, kleiner dan een bacterie. Niet te bestrijden met antibiotica.
<b>Viscositeit</b>	De stroperigheid van een vloeistof.
<b>Werkvermogen</b>	De hoeveelheid energie die iemand heeft om werk te doen, zowel fysiek als mentaal.
<b>Xeroftalmie</b>	Droge ogen als gevolg van een verminderde traanproductie of een onjuiste samenstelling van traancomponenten.
<b>Xerostomie</b>	Droge mond als gevolg van een verminderde speekselproductie of een onjuiste samenstelling van speekselcomponenten.
<b>Ziekteprogressie</b>	Het verergeren van een ziekte in de loop van de tijd.
<b>Ziekte van Lyme</b>	Een infectieziekte veroorzaakt door een bacterie die wordt overgedragen door teken.
<b>Ziekte van Sjögren</b>	Een auto-immuunziekte waarbij de traan- en speekselklieren ontstoken zijn, wat leidt tot droge ogen en een droge mond. Ook andere organen kunnen aangetast worden.
<b>Zorgprofessionals</b>	Mensen die in de gezondheidszorg werken, zoals artsen, verpleegkundigen, fysiotherapeuten en diëtisten.

## Bronnen

Een deel van de begrippen in deze lijst is afkomstig van het UMC Groningen. Een deel is samengesteld door de NVSP (Nationale Vereniging Sjögrenpatiënten).

*NVSP — nvsp.nl*